

Andrei Makine

Prietenul armean

Traducere din limba franceză
de Alexandra Cozmolici

POLIROM
2022

Efemerul „regat armean“ și-a dezvăluit încetul cu încetul ritmurile și ritualurile, curgerea lentă a orelor sale, atârnând la umbra tije de pe cadranul solar.

Discuțiile în lumina după-amiezilor de septembrie se întrerupeau câteodată și privirile îl însoțeau pe vreunul dintre armenii care se ducea să-și viziteze o rudă la vorbitorul pușcăriei. Bărbații așezați în jurul mesei știau câtă bucurie și apăsare putea să aducă o asemenea întâlnire, ei petrecuseră unul sau două decenii în infernul înghețat al gulagurilor fără să mai speră să revadă chipul unei ființe dragi.

Silueta longilină a lui Gulizar era cea care urca cel mai adesea strada spre fortificația de pământ, pe urmă, trecând pe lângă cuburile de propagandă, o lua pe drumul ce ducea spre poarta închisorii. Discuțiile de la masa lui Sarven încetau, bărbații

își spuneau verdictul în liniștea gândurilor lor, cu fețele grave și frunțile plecate.

Cât despre mine, apariția acestei tinere înveșmântate în negru, pe urmă dispariția ei la răscruce de străduțe, în acea clipă pe care ea o transforma în ceva unic, deveneau mărturia a tot ce puteam eu să-mi închipui că înseamnă „să te îndrăgostești“ sau, mai degrabă, a tot ce depășea, fără măsură, irevocabil, aceste cuvinte banale. Admirație, adorație, dragoste la prima vedere, uimire, toate acestea, în abstracțiunea lor livrescă, n-aveau nimic de-a face cu ceea ce simțeam. Era de-ajuns să văd urma încălțărilor ei în praful de pe marginea căii ferate abandonate, această urmă fină și delicat imprimată, și eram transpus într-un univers în care fiecare lucru nădăjduia să primească alt nume.

Cea mai mare parte a timpului mi-o petreceam din momentul acela în acest nou univers, unde zilele și locurile păreau foarte departe de lumea unde trăisem dintotdeauna. Masa lui Sarven în după-amiezile acelea frumoase, șinele prăfuite ale vechii căi ferate, lumina difuză din încăperea „orientală“ a lui Shamiram... Și refugiul nostru, acel cub din placaj ale cărui margini de sus decupau

un petic de cer numai al nostru, mai intens și, ni se părea nouă, mai vigilent la prezența noastră.

Am descoperit că Vardan găurise panoul nu doar în locul ce ne îngăduia să vedem închisoarea, ci și pe partea cu orașul. Puteam să ne uităm așadar, pe drumul ce mărginea meterezul, la trecătorii ce se perindau pe-acolo, nu foarte mulți, de altfel, în acel cartier mărginaș.

Acest drum de centură avea un nume răsunător: Bulevardul Constructorilor Comunismului. Câteodată se iveau niște mașini care ne distrăgeau pentru câteva clipe de la „țintele“ noastre obișnuite: o adunătură de depozite abandonate, vechile case cu acoperișuri joase din Fundătura Diavolului, ba chiar și ferestrele școlii noastre și arborii ce-i împrejmuiau curtea, în depărtare.

Văzute prin fantele acelea, mișcările oamenilor – întâlniri, strângeri de mâini, despărțiri – își pierdeau o parte din concretețe, revelându-și o latură nevăzută, improbabilă, aproape involuntară. După ieșirea de la școală, o profesoară bătrână s-a oprit, și-a deschis geanta, a scotocit în ea, iar apoi, adăpostindu-se într-o stație de autobuz, s-a pregătit pentru o așteptare lungă. O femeie rătăcită în

mijlocul unei turme ce nu părea să fi băgat măcar de seamă venirea ei. Ce căutase în geantă? Și din ce avea să i se alcătuiască timpul când va ajunge acasă? Nu ne-am fi întrebat niciodată asta intersectându-ne cu această profă de istorie și geografie pe culoarele școlii sau pe stradă. Însă acum, faptul că surprinsesem un moment din existența ei ne-o făcea mai apropiată, înduioșătoare, o viață al cărei secret te provoca să vrei s-o cunoști mai bine, s-o protejezi...

L-am zărit și pe Ronine, care venea dinspre școală în mijlocul unui grup de colegi și era evident în căutarea unui pretext să-i „împrăștie“, fără să dezvăluie motivul ezitării sale. S-a oprit, și-a strâns servieta între genunchi și și-a ciocănit creștetul capului chel cu singura mână pe care-o mai avea (gestul acela era, fără îndoială, însoțit de o exclamație: „Fir-ar să fie! L-am uitat! Tre’ să mă întorc la școală...“). Și l-am văzut făcând cale-ntoarsă, iar apoi cotind spre „regatul armean“...

Într-o zi, întoarsă dintr-una din raitele pe care le dădea prin oraș, și-a făcut apariția Gulizar. Mergea pe drumul bine cunoscut care o ducea la vorbitorul închisorii: ulița ce străbătea Fundătura

Diavolului, paralelă cu șinele de cale ferată, pe urmă „bulevardul“ plin de gropi ce dădea spre meterez, cuburile de placaj acoperite cu sloganuri și personaje simbolice...

Am avut senzația că viața mea, respirația mea, gândurile mele se dizolvă. Lumea mea s-a redus la șirul de pași în praful cărării, la liniile simple ale rochiei lungi pe care o purta Gulizar, la trăsăturile chipului său, imperceptibile de la distanța aceea și pe care, totuși, le intuiam cu o sensibilitate necunoscută, superioară (atât în delicatețe, cât și în intensitate) tuturor simțurilor de care dispuneam.

Gulizar a ridicat puțin capul, privirea i-a alunecat de-a lungul șirului de cuburi monumentale, chiar și asupra aceluia în care stăteam noi ascunși...

Pentru o fracțiune de secundă, am avut senzația că mă vede și mă recunoaște!

Iluzia a fost atât de puternică, încât m-am desprins de panoul găurit și m-am întors spre Vardan, cu speranța nebună că el ar putea să-mi explice această ameteală, muțenia în care cădeam când mă gândeam la tânăra asta. Îmbătat, l-am văzut aplecându-se ușor, cu fruntea lipită de suprafața aspră a panoului... Avea ochii închiși!

Fără să-mi dau seama, l-am imitat, închizând pleoapele și descoperind în adâncul privirii mele imaginea identică, de neșters, a ceea ce tocmai văzusem. O femeie mergea prin praful drumului și, dintr-odată, a ridicat ochii spre mine. Da, de neșters: după atâția ani, sub pleoapele mele închise, ea încă se apropie în lumina zilelor din care nu mai există nici o urmă.